

Eser Tanıtımı-İnceleme

Hem Kitap Hem Film: “Güz Sancısı”

A Book and a Movie: “Pains of Autumn”

Bülent Kılıç^{ID}*Prof. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı*

Öz

“Güz Sancısı” romanı Türkiye tarihinin en acı günlerinden birisini, 6-7 Eylül 1955 olaylarını analiz ediyor. Aynı zamanda Demokrat Parti iktidarının yanlışlarını, Başbakan Adnan Menderes’in hatalarını ve Türkiye’deki derin devletin varlığını okurlara aktarıyor. Eski bakan ve milletvekili Yılmaz Karakoyunlu’nun 2005 yılında yayınlanan romanı, ön planda ilginç bir aşk hikayesini, arka planda ise azınlık politikalarını konu alıyor. Yönetmenliğini Tomris Giritlioğlu’nun yaptığı ve 2008 yılında çekilen filmin senaryosu oldukça başarılı bir uyarlama. Roman tıp öğrencisi Behçet ve sevgilileri arasında geçen olaylar ve babasıyla yaşadığı gerilim üzerinden ilerlerken arka planda 6-7 Eylül olayları için hazırlıklar sürüyor. 5 Eylül 1955 gecesi Atatürk’ün Selanik’teki evinin bahçesine bir bomba atılır ve hemen ardından İstanbul’da Taksim’de organize kalabalıklar toplanmaya başlar. Hükümet güdümündeki İstanbul Ekspres gazetesi 6 Eylül günü öğle saatlerinde son baskıyla piyasaya sürülür. Kalabalık Taksim Meydanından İstiklal Caddesine doğru yürürken geçtiği her yeri yakıp yıkmaya başlar. Vitrinler parçalanır, tüm eşyalar sokağa dökülür. Gayri müslim azınlıkların parasına ve malına el konulur. Kıbrıs olaylarının protesto edilmesi ve azınlıkların ülkeyi terk etmesinin sağlanması amacıyla Menderes tarafından planlanan bu olay sonucunda iş kontrolden çıkmış, resmi

Abstract

The novel “Pains of Autumn” analyzes one of the most painful days in Türkiye’s history, the events of September 6-7, 1955. At the same time, it conveys to the readers the mistakes of the Democratic Party government, the mistakes of Prime Minister Adnan Menderes, and the existence of the “deep state” in Türkiye. Former minister and member of parliament Yılmaz Karakoyunlu’s novel, published in 2005, is about an interesting love story in the foreground and minority policies in the background. The script of the movie, directed by Tomris Giritlioğlu and shot in 2008, is a very successful adaptation. While the novel progresses through the events between medical student Behçet and his lovers and the tension he experiences with his father, preparations for the events of September 6-7 continue in the background. On the night of September 5, 1955, a bomb was thrown into the garden of Atatürk’s house in Thessaloniki, and immediately afterwards, organized crowds began to gather in Taksim in Istanbul. The government-controlled İstanbul Ekspres newspaper was launched with its final edition at noon on September 6. As the crowd walks from Taksim Square to İstiklal Street, it begins to destroy every place it passes. Showcases are smashed and all items are thrown onto the street. The money and property of non-Muslim minorities are confiscated. As a result of this event, planned by

Geliş Tarihi / Received: 20.11.2024 Kabul Tarihi / Accepted: 20.11.2024 Yayın Tarihi / Published: 26.11.2024

Sorumlu Yazar / Correspondence: Bülent Kılıç, Eposta: bulent.kilic@deu.edu.tr

Sorumlu Editör / Handling Editor: Nuray Özgülнар

Atf için / Suggested Citation: Kılıç, B. (2024). Hem Kitap Hem Film: Persepolis. Sosyal Bilimler ve Sağlık Bülteni (SoSa), SONBAHAR(12), 85-92.

açıklamalara göre azınlıklara ait yaklaşık 1000 işyeri ve 5000 ev yağmalanmış, 100 kilise yakılmış ve 15 kişi hayatını kaybetmiştir.

Anahtar kelimeler: ayrımcılık, azınlıklar, göç, Demokrat Parti, Kıbrıs

Menderes to protest the Cyprus events and to ensure that minorities leave the country, things got out of control, and according to official statements, approximately 1000 workplaces and 5000 houses belonging to minorities were looted, 100 churches were burned and 15 people lost their lives.

Keywords: discrimination, minorities, migration, Democrat Party, Cyprus

“...Ankara’yı bir güz sancısı basmıştı. Bu sancı, Menderes’in dumanlı başında yayla serinliği gibi önceleri boşa giden, sonra ağır ürpermelerle bütün vücudunu sızlatan bir acıya dönmüştü. Menderes elindeki notları, itaate hazır bir milletvekili kadrosuna doğru fırlatmış ve son vurucu darbeyi kullanmıştı: Hiç kimse besyüz yıllık müsamahanın bir gün kükremeyeceğinden emin olamaz. Türkiyeyi bir avuç insandan ibaret Osmanlı kalıntısı sananlar, yakında günlerini görecekler...Ankara’da Mecliste bir fırtına esmiş, Menderes kürsüde asabi tavırlar içinde adeta kükremişti. Milletvekilleri bütün geceyi, Menderes’in bu hiddetinin yersiz ve endişe verici yorumlara yol açacağı korkusuyla geçirmiş, ancak hiçbiri bir cesaret gösterip bu rahatsızlığı dile getirememişti...”

“Güz Sancısı” romanı Türkiye tarihinin en acı günlerinden birisini, 6-7 Eylül 1955 olaylarını tüm çıplaklığıyla analiz ediyor. Aynı zamanda Demokrat Parti iktidarının yanlışlarını, Başbakan Adnan Menderes’in zaafalarını, hatalarını, özel yaşamını ve Türkiye’deki derin devletin varlığını tüm açıklığıyla okurlara aktarıyor.

Eski bakan ve milletvekili Yılmaz Karakoyunlu’nun 2005 yılında yayınlanan romanı, ön planda ilginç bir aşk hikayesini, arka planda ise Türkiye’nin azınlık politikalarını konu alıyor. Yönetmenliğini Tomris Giritlioğlu’nun yaptığı ve 2008 yılında filme çekilen kitabın senaryosu kitapla birebir aynı olmamakla birlikte, oldukça başarılı bir uyarlama.

Öncelikle okurlar için filmle kitabın birbirinden oldukça farklı yanları olduğunu belirtmek gerekiyor. Karakterler, isimler, olaylar, kitabın sonu, filmin finali birbirini tam olarak tutmuyor. Kitapta daha fazla sayıda karakter ve daha derinlikli ilişkiler varken, film daha çok Behçet’le (Murat Yıldırım), Ester’in (Beren Saat) ilişkisine odaklanıyor. Kitapta aşk ve tasavvuf üzerine daha ayrıntılı ve felsefi bir bakış açısı varken, filmde yönetmen daha çok yağma olaylarına ve milliyetçi akımlara yoğunlaşmış durumda. Bu nedenle filmin milliyetçilik, ayrımcılık, azınlıkların sorunları, ırkçılık, Kıbrıs sorunu, Milli İstihbarat Teşkilatı (MİT) ve Demokrat Parti politikalarına odaklanmada çok başarılı olduğunu belirtmeliyim. Sonuçta politika ve yakın Türkiye tarihinden hoşlanan herkes için başarılı bir dönem filmi olduğunu belirtmem gerekiyor.

Konya’lı zengin bir eşrafın oğlu Behçet İstanbul’da tıp fakültesinde okumaktadır (filmde hukuk öğrencisi ve Hataylı bir eşrafın oğlu olarak veriliyor). Behçet gönlünü Beyoğlu’ndaki Rum asıllı bir hayat kadınına Ester’e (filmde Elena adında) kaptırır. Ester’le olan ilişkileri yanı sıra Madam Rhea (babası Hacı Kamil Efendi’nin sevgilisi) ile olan ana-oğul ilişkisi de uzaktan tanıdığı ve korktuğu babasının bir başka yüzünü Behçet’e gösteriyor. Roman Beyoğlu’nda geçen ve çoğunlukla azınlıkların oluşturduğu bir esnaf çevresinde ve Ester’in babaannesinin patronluğunu yaptığı bir aşk evinde ilerliyor. Behçet, Rum hayat kadını Ester’e olan aşkının peşinde koşarken hem okulunu hem de babasının evlenmesi için kendisini zorladığı Nemika isimli kendisiyle aynı şehirden (Konyalı) ve tıp fakültesinden sınıf arkadaşını terk ediyor.

“Nemika yatağına uzanmış, babasının ağır baskılar kurmaya çalıştığı sözlerinden neredeyse ağlayacak noktaya gelmişti. Babasının Hacı Kamil Efendiye verdiği sözün sonucunda değeri tam fark edilememiş bir kadın gibi Behçet’in koynuna itilmek gururunu kırmıştı. Babası kararlıydı ve mümkün olan en kısa zamanda bu işin bitirilmesini istiyordu: “Bu yıl nişanlanırsınız. Seneye de nikahınızı kıyarız. Konyaya parmak ısırtacak bir düğün yaparız size”

-Peki Behçet istiyor mu bakalım; hiç fikrini aldınız mı?

-Ne lüzumu var efendim. Ben babasıyla anlaştım. Biz Hacı Kamil Efendiyle söz kestik. Behçet’e ne oluyor?”

Roman tıp öğrencisi Behçet ve sevgilileri arasındaki olaylar ve babasıyla yaşadığı gerilim üzerinden ilerlerken Demokrat Parti hükümeti hazırlıklarını tamamlamıştır. İstanbul’da Beyoğlu’na çok sayıda kalabalık yığılmıştır. 5 Eylül 1955 gecesi Atatürk’ün Selanikteki evinin bahçesine bir bomba atılır ve kimsenin üstlenmediği ve daha Yunan hükümeti olayın resmi açıklamasını yapmadan İstanbul’da organize kalabalıklar toplanmaya başlar. Hükümet güdümündeki İstanbul Ekspres gazetesi 6 Eylül günü öğle saatlerinde önceden hazırlanmış haber kalıpları baskıya verilerek son baskıyla piyasaya sürülür ve peş peşe iki baskı yapar: *“Atamızın evi bomba ile hasara uğradı”*.

İstiklal Caddesinin telaşı arttı. Gazeteleri kapanlar ne yapacaklarını şaşırmıştı. Tepebaşı yönünden gelen kalabalık ile İstiklal Caddesinin insanları birbirine karıştı. Behçet'in üniversite kantininde tanıdığı gündən beri içinin ısınmadığı o çakır gözülü delikanlı elindeki Ekspres gazetesini göstererek bağırıyordu: "Bu hainlerin kökü buradadır. Kökünü kazımadıkça hiç bir netice alınmaz. Şimdi bu hizmetin cihangirleriyiz. Bir İstiklal harbi kadar yüreğinizi imanla doldurun. Hainlere ölüm!".

Kalabalık Taksim Meydanından İstiklal caddesine doğru yürürken geçtiği her yeri yakıp yıkmaya başlar. Vitrinler parçalanır, tüm eşyalar sokağa dökülür. Gayri müslim azınlıkların parasına ve malına el konulur. Müslüman mağazalar kapılarına Türk bayraklarını asar, hatta vitrinlerine Arapça kuran ayetleri yazarlar. Ancak yağmacı grup diğer tüm dükkanları yağmalar, kiliseler saldırır ve yakar.

Saint Antoin Kilisesinin avlusunu dolduran grup hıncını binanın tuğla cephesine yerleştirilmiş çinilerden alıyordu. Taşlarla, sopalarla, demirlerle güzelim çinileri kırıp parçalıyorlardı. Elbamra sinemasının balkonundan aşağı iki-üç kişilik bir grup tarafından bir mann kütüphane fırlatıldı. Bütün kitaplar etrafa dağıldı. Karanlık çökmeye başlamıştı. Kamyonlara, otobüslere bindirilmiş talan grubu, ellerindeki sopalarla mahalle basmak için yola çıkmışlardı.

Kısacası İstanbul çığırından çıkmıştı. Bu vahşi kalabalığı kontrol etmek artık imkansızdı. Hiçbir güç bunları yola getiremiyordu. Şehrin her yanında yangınlar başlamış ve talan son haddine varmıştı. Doğal olarak Başbakan telaşa kapıldı. Derhal Ankara'dan trenle İstanbul'a doğru cumhurbaşkanıyla birlikte yola çıktı. İçişleri bakanı Namık Gedik'in istifası sağlandı.

Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü “*hadiseden haberdardık ama bu ölçüye varacağımı tahmin etmemiştik*” diyerek ciddi bir itirafta bulunmuştur. Ayrıca bütün olayları Menderes'in planladığını söylemiştir. Nitekim Köprülü 1957 yılında kurduğu partiyi artık tanıyamadığını söyleyerek Demokrat Parti'den istifa etmiştir.

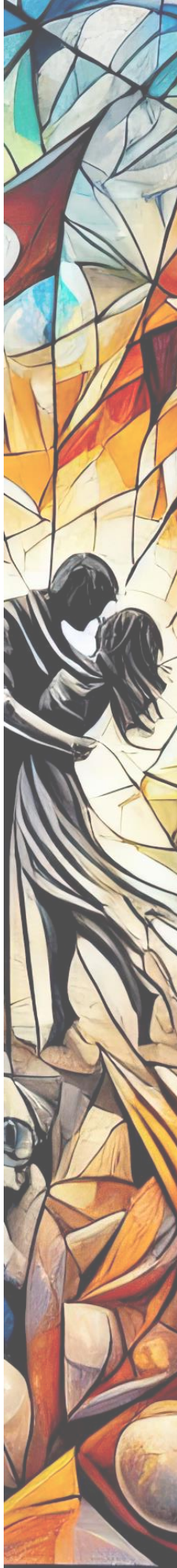

İsmet İnönü ise gazetelere verdiği beyanatta “*Her baliyle bir milli felaket yaşadık. Türk milletini medeniyet ailesinde lekelediler. Hükümet bu ayıbın mesulüdür. Gözü dönmüş sergerdeler, engeli bulunmayan eşkıyadan farksızdır...*”

Ankara Ekspresi, Eskişehir Garına geceyarısından sonra girmişti. Hava soğumuştu. İstanbuldan gelen telefonda trenin biraz bekletilmesi ve Başbakanın mutlaka telefona çağrılarak, durumun içişleri bakanı tarafından kendisine arz edilmesi için Gar Müdüriyetine kadar teşrif etmesi rica edilmişti. Başbakan kompartımandan ayrılmak üzereyken Cumhurbaşkanı şöyle dedi: “Adnan Bey! Kendilerine sıkı yönetimin ilan edilmiş olduğunu söyleyiniz. İstanbula dönmekte olduğumuzu belirtin. Bu onlara bekledikleri cesareti kazandırır.” Bu bir tekliften çok aslında Başbakana bir kararın tebliği idi.

Kıbrıs olaylarının protesto edilmesi ve azınlıkların ülkeyi terk etmesinin sağlanması amacıyla Menderes tarafından planlanan bu olay sonucunda iş kontrolden çıkmış, resmi açıklamalara göre 6-7 Eylül olayları sırasında azınlıklara ait yaklaşık 1000 işyeri ve 5000 ev yağmalanmış, 100 kilise yakılmış ve 15 kişi hayatını kaybetmiştir. Ancak resmi olarak açıklanan ölüm sayısının son derece kuşkulu olduğu açıktır. Bu olaylardan sonra azınlıkların çoğunluğu Türkiye'yi terk etmiştir. 1960 askeri darbesinden sonra yargılanan Menderes ve Bayar davalarında birçok tanık, başbakan ve cumhurbaşkanı aleyhine tanıklık etmişlerdir.

Film Türkiye’de gösterime girdikten sonra çok başarılı bir sezon geçirmiş, 8 ay vizyonda kalmış ve yaklaşık 3,5 milyon dolar hasılat yapmıştır. Beren Saat, Murat Yıldırım, Okan Yalabık ve Belçim Bilgin’in başarılı oyunculukları da dikkati çekmektedir. Ancak her zamanki gibi hem filmin izlenmesi hem kitabın okunması gerekmektedir. Ben özellikle tüm okurlarımıza yakın tarihimizin bu acı olayının Yılmaz Karakoyunlu’nun güçlü kaleminden mutlaka okunması önerisinde bulunuyorum.

